

Jaké dezinformační narativy rezonovaly na Facebooku během předvolební kampaně do Evropského parlamentu?

30.6.2024 - | Transparency International ČR

Ačkoliv volby do Evropského parlamentu nedosahují v Česku takové volební účasti (aktuálně 36,45 %) jako například ty sněmovní (volební účast v roce 2021 byla 65,43 %), i tak byly tyto volby stěžejní. A to i přesto, že tvarování budoucí evropské politiky nebývá ve středu pozornosti nemalé části českých občanů.

Evropa a Evropská unie stojí před mnoha výzvami, které budou ještě ovlivněny dalšími nadcházejícími volbami, například nyní těmi předčasnými ve Francii, nebo prezidentskými v USA na podzim tohoto roku.

Navíc je prokázáno, že se různé vlivové skupiny snaží tyto demokratické procesy ovlivnit a využít je v jejich prospěch, například za pomoci dezinformací.

Stejně tak jako byly volby pod tlakem dezinformací v minulých letech, dalo se očekávat, že letošní volby do Evropského parlamentu nebudou výjimkou, a dokonce, že budou pod silnějším tlakem ze strany Ruska, než tomu bylo v minulosti.

Dezinformace se často zaměřují na témata, která v daném období „hýbou společností“ či jsou universálně důležitá pro mnoho lidí (například sociální témata, bezpečnost apod.).

Z dění v posledních měsících se tedy dalo předpokládat, jaká témata budou klíčová v těchto volbách, mluvilo se mimo jiné o Green Dealu nebo migračním paktu.

Jaký sentiment převládá ve vybraných facebookových skupinách?

Za monitorované období jsme z vybraných facebookových skupin sesbírali celkem 420 příspěvků obsahující vybraná klíčová slova. Co se týče sentimentu příspěvků, 58 příspěvků je s pozitivním sentimentem, 122 s neutrálním sentimentem a 240 příspěvků s negativním sentimentem.

JMÉNO FACEBOOKOVÉ SKUPINY	POČET ČLENŮ V TISÍCÍCH	POČET PŘÍSPĚVKŮ ZA POSLEDNÍ MĚSÍC
NEOČKOVANÍ CZ, SK pro MÍR ! NE VÁLCE !	25.3	8.143
Přátelé, kterým se líbí Andrej Babiš.	19	1.708
Občané ČR: „Chceme vystoupení z EU !!!“	10.4	7.442
CZEXIT - CzexitCzexit.cz - pro rychlý konec EU členství, vlasteneckou vládu	6	2.745
NE FIALOVĚ VLÁDĚ + NE prezidenta „Pávka“, lampasáka, KSČ a SSNATO.	2.8	7.686

Z výsledné datové sady byly následně vyřazeny příspěvky čistě informativního charakteru, které neobsahovaly žádný identifikovatelný narativ, například vyjádření podpory jednotlivé straně či kandidátovi nebo informace o konání předvolebního setkání s voliči.

Jelikož se v analyzovaných příspěvcích často vyskytuje víc než jeden narativ, v rámci obsahové analýzy byly všechny příspěvky označeny podle jejich primárního i sekundárního narativu. Následně jsme na základě četnosti primárního a sekundárního narativu identifikovali pět nejsilnějších.

Jaká témata dominovala u dezinformační scény na Facebooku?

Migrace

Jedním z hlavních témat letošních voleb do Evropského parlamentu i častým terčem falešných a manipulativních narativů bylo téma migrace. Oblíbeným narativem byl například Pakt o migraci o azylu (označovaný jako migrační pakt) který byl po dlouhých debatách finálně schválen Radou Evropské unie 14. května 2024, tedy necelý měsíc před volbami.

V analyzovaném obsahu se o migračním paktu často mluvilo jako o „zradě českého národa“ a bezpečnostním riziku kvůli skrytým kvótám pro přijímání migrantů, jejich údajné kriminalitě i fenoménu tzv. „islamizace Evropy“. Tento narativ byl, podobně jako další identifikované, nadále spojován s dalšími narativy týkající se například bezpečnosti.

Green Deal

Dalším tématem, které hrálo velkou roli v předvolební kampani, byl Green Deal neboli Zelená dohoda. Jedná se o soubor politických iniciativ, který má vést v rámci EU ke klimatické neutralitě do roku 2050. To zahrnuje například čistou energii, biologickou rozmanitost, nebo tzv. strategii „od zemědělce ke spotřebiteli“.

Analyzované příspěvky Green Deal často představují jako omezení svobody a ekonomickou zátěž. Klimatická opatření jako například zákaz spalovacích motorů vykreslují jako nesmyslná a zdůrazňují jejich údajný ekonomický dopad na český průmysl i průměrnou domácnost.

Ukrajina

Ukrajina byla tématem, které se pojilo s dalšími jako například migrace, bezpečnost, nebo válka. Mezi kandidujícími subjekty se také často diskutovalo o tom, zda by měla Česká republika i nadále podporovat Ukrajinu, či nikoliv.

Jeden z identifikovaných narativů tvrdil, že finanční pomoc, která na Ukrajinu proudí, končí u oligarchů. Stále se však objevovaly i narativy, které se pokoušely dehonestovat ukrajinskou populaci.

Bezpečnost

Bezpečnost je převážně v posledních letech silným tématem rezonujícím ve společnosti i v médiích, a je tak rozmanitým, že se dotýká mnoha odvětví. Mimo jiné například zdraví a zdravotnictví.

V rámci našeho monitoringu se převážně téma bezpečnosti spojovalo s válkou nebo migrací. V identifikovaných příspěvcích se narativ zaměřoval na NATO jako bezpečnostní riziko pro Rusko. Nebo hovořil o bezpečnosti a svrchovanosti našeho státu jako takového, a jaká bezpečnostní rizika pro Česko může přinést pokračující podpora Ukrajiny nebo další migrační vlny.

Válka

Téma války je silným hybatelem jak v prostředí tradičních médií, tak i v online prostoru, především pak ve spojení s tématem bezpečnosti. Evropa čelí největšímu válečnému konfliktu od konce druhé světové války, který má zásadní dopad na dění i v rámci EU.

Válku jsme proto oddělili jako samostatné téma i přesto, že už jsme jako jedny z narativů identifikovali jak bezpečnost, tak i Ukrajinu, a to z toho důvodu, že se toto téma nemusí nutně týkat jen války na Ukrajině.

Z našeho monitoringu vyplývá, že narativ spojený s válkou se týká představy, že EU má již připravený plán na mobilizaci, který se ovšem drží v tajnosti. Populární jsou také tvrzení posilující neporazitelnost Ruska.

Šíření strachu a negativity s cílem získat pozornost

Z monitoringu vyplývá hned několik nejsilnějších témat, která byla v prostoru vybraných pěti facebookových skupin probírána. Kromě očekávaných jako Green Deal nebo migrace to byla pak i bezpečnost válka nebo Ukrajina.

Některá tato témata byla často pomyslným pojítkem mezi dalšími. Například narativ bezpečnosti byl provázán i s tématem války či migrace. Je možné, že kombinace několika témat v příspěvku se používá za účelem oslovení většího publika či vyvolání silnější reakce u čtenářů.

Kromě identifikovaných témat jsme v data setu příspěvků zaznamenali i posty, které přímo protěžovaly nebo naopak dehonestovaly některé kandidující strany či konkrétní kandidáty/ky.

Opakovaným jevem bylo taktéž předsílení toho samého příspěvku od jednoho autora mezi námi monitorovanými skupinami, a co víc, příspěvky byly také často předsílány z dalších zdrojů, například médií či mezi uživateli navzájem a nejednalo se tedy často o originální příspěvky.

Všechny identifikované narativy jsou ze své podstaty negativní. Ať už se jedná o migraci, Green Deal nebo podporu Ukrajiny, vždy vybrané téma prezentují jako bezprostřední hrozbu pro český národ a samotného čtenáře.

Jejich následky jsou zpravidla prezentovány jako katastrofické a nenapravitelné. Primárním mechanismem těchto narativů je vyvolávání strachu, který nejen upoutává pozornost, ale i aktivizuje k účasti ve volbách, demonstracích a k další politické agitaci. Zároveň pomáhá daným aktérům odůvodnit jejich žádosti o podporu.

Metodologická poznámka

TI monitorovala obsah v pěti skupinách šířící dezinformace po celé oficiální předvolební období, tedy od 27. února do 9. června 2024, abychom zmapovali využití a rámování těchto témat v české dezinformační sféře.

Na základě sesbíraných dat jsme následně identifikovali narativy, které uživatelé nejčastěji využívali v kombinaci s tématem voleb do Evropského parlamentu.

Supiny dezinformačního charakteru byly identifikovány na základě otevřených zdrojů, které mapují český dezinformační ekosystém na sociálních sítích.

Širší vzorek skupin jsme pro potřeby monitoringu omezili na pět nejvlivnějších na základě počtu členů skupiny a frekvence příspěvků v ní.

Za pomoci nástroje Gerulata Juno byl obsah z těchto pěti skupin následně filtrován pomocí klíčových slov na příspěvky týkající se voleb do Evropského parlamentu a dále Evropské unie obecně.

Pomocí obsahové analýzy těchto příspěvků v rámci předvolebního období jsme v závěru identifikovali

nejsilnější narativy šířené skrze tyto skupiny.

Poděkování za podporu

Tento výstup vznikl díky projektu financovaného ze strany European Media and Information Fund (EMIF). Děkujeme.

Projekty a kauzy: Transparentní volby

<https://www.transparency.cz/jake-dezinformacni-narativy-rezonovaly-na-facebooku-behem-predvoleb-ni-kampane-do-evropskeho-parlamentu>